

Nr 45.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående försäljning av mark från kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads församling; given Stockholms slott den 31 december 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed förestå riksdagen medgiva,

att de till kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästbordet nr 1 och klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal krono Klockarbordet nr 5 i Lyrestads socken hörande jordområden om sammanlagt 5 hektar 15 ar 95 kvadratmeter, som finnas angivna å en av f. d. förste lantmätaren A. H. Öhrwall år 1914 upprättad karta, må försäljas sålunda, att den del av nämnda områden, som enligt ett av Öhrwall år 1915 uppgjort styckningsförslag avsetts till gator, säljes till Lyrestads kommun mot en köpeskillning motsvarande det värde, som åsatts marken vid en av kronofogde och skiftesgodemän den 11 september 1915 hållen förrättning, samt att återstoden av områdena säljes å offentlig, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län föranstaltad auktion, därvid varje å kartan över styckningsförslaget upptagen tomt utbjudes särskilt för sig, med iakttagande *dels*, vad angår tomtförsäljningarna, att köpeskillingen för utbjuden tomt ej må understiga det tomten vid förenämnda förrättning åsatta värdet och att blivande köpeanbuds antaglighet underställes Kungl. Maj:ts prövning, *dels ock*, beträffande försäljningen av ifrågavarande områden i deras helhet, att köparna skola ensamma vidkännas alla med de inköpta jordstyckernas utbrytning och lagfarande förenade kostnader.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Sockholms slott den 31 december 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
 Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde härefter:

I en till Kungl. Maj:t ställd och till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län ingiven ansökning, som förordats av vederbörande boställshavare, kyrkostämma och kontraktsprost, hava Lyrestads socknemän, jämlikt beslut å kommunalstämma den 29 mars 1912, gjort framställning om upplåtelse av vissa områden, tillhörande kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads församling; och hava sökandena i ärendet anfört huvudsakligen följande:

*Försäljning
 av mark från
 kyrkoherde-
 och klockar-
 boställena
 i Lyrestads
 församling.*

Där landsvägen mellan Hova och södra delarna av Skaraborgs län korsade Göta kanal inom Lyrestads socken, hade sedan gammalt varit en lastageplats, varest trävaror och andra produkter inlastades på eller lossades från kanalen trafikerande fartyg. Omkring lastageplatsen hade uppstått ett mindre samhälle, innefattande ångsåg, handelsbod, poststation med mera. Sedan Västergötland—Göteborgs järnväg mellan Mariestad och Gårdsjö numera framdragits över Göta kanal vid Lyrestads lastageplats och järnvägsstation där anordnats, hade samhällets betydelse i hög grad ökats. Om man till samhället räknade byggnader, belägna på mindre avstånd än $\frac{1}{2}$ kilometer från järn-

vägsstationen, uppginge boningshusen till omkring 30 och invånarna till omkring 130. Utsträcktes avståndet till 1 kilometer, bleve motsvarande siffror 50 och 230. Samhällets utveckling hade emellertid i hög grad hämmats därav, att den till bebyggande lämpligaste platsen närmast järnvägsstationen tillhörde Lyrestads prästgård och klockarboställe. Då de, vilka vore benägna att inom Lyrestads stationssamhälle uppföra bostäder, icke ville åtnöja sig med blott upplåtelse av mark för vissa år utan fördrade äganderätt, hade byggnadsverksamheten icke kommit i gång så, som man av platsens belägenhet kunnat vänta.

Kommunen hade därför beslutat söka utverka tillstånd, att från boställena måtte med äganderätt få avsöndras ett område, som sedan kunde styckas till tomter. Då emellertid kommunen icke hade några organ, som lämpligen kunde verkställa styckningen och försäljningen, hade Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag erbjudit sig att från boställena inköpa ett invid järnvägsstationen beläget område om 51,595 kvadratmeter, varav 33,235 kvadratmeter tillhörde kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästbordet nr 1 och 18,360 kvadratmeter klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal krono Klockarbordet nr 5. Om köpet komme till stånd, skulle järnvägsbolaget sedermera från området försälja tomter. Bolaget vore villigt att för området betala ett pris av 2,000 kronor per hektar eller 20 öre per kvadratmeter.

Områdets försäljning till det av bolaget erbjudna priset vore synnerligen fördelaktig för innehavarna av boställena, enär den till tomtupplåtelse avsedda marken icke i sig själv hade så stort värde och nu icke på långt när gäve avkastning motsvarande skälig ränta å den ifrågasatta köpesumman. Försäljningen skulle även så till vida vara förmånlig för boställshavarna, som inflyttningen av nya familjer till Lyrestads stationssamhälle skulle underlätta avyttringen av lantmannaprodukter från boställena. Härigenom skulle åter framdeles ökade arrenden kunna erhållas. Ett tillstånd att endast upplåta marken mot tomträtt eller arrende skulle säkerligen icke leda till något resultat, enär, såsom förut nämnts, spekulanter å tomter förklarat, att de icke ville uppföra byggnad, därest de ej kunde förvärva äganderätt till tomt.

På grund av vad sålunda anförts hemställde sökandena i underdånighet, att från ovannämnda kyrkoherde- och klockarboställen måtte få med äganderätt upplåtas de områden om tillhopa 51,595 kvadratmeter, som funnes angivna å en ansökningen bifogad, av f. d. förste lantmätaren A. H. Öhrwall år 1914 upprättad karta med tillhörande beskrivning.

Sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande i ärendet inhämtat underdånigt, den 13 januari 1915 dagtecknat utlåtande av domkapitlet i Skara, hava sökandena till Kungl. Maj:ts befallningshavande inkommit med ett av två skiftesgodemän i Lyrestads socken avgivet intyg, att den erbjudna köpeskillingen 2,000 kronor för hektar syntes dem fullt motsvara de ifrågakomna jordområdenas saluvärde.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har därefter med underdånig skrivelse den 11 mars 1915 till Kungl. Maj:t överlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar och därvid för egen del anför:

Ett bifall till ifrågavarande ansökning skulle helt visst väsentligt bidraga till bildande av egna hem och uppförande av affärslokaler invid Lyrestads järnvägsstation. Någon olägenhet för de boställen, från vilka avsöndringen skulle ske, torde icke be-

höva befaras vare sig ur brukningssynpunkt eller eljest, ty området vore genom naturliga gränser avskilt från övriga ägor till prästgården och klockarbostället. Ej heller för indelningshavarna, som njöte avkomsten av jorden, torde den ifrågavarande försäljningen innebära någon förlust, utan ansåges tvärtom med det köpeskillingsvärde å jorden, som i ansökningen förutsattes, ökad inkomst därav vara att förvänta. På grund härav hade Kungl. Maj:ts befallningshavande intet att erinra mot att ifrågavarande jordområden om tillhopa 5,1595 hektar med äganderätt upplättes till Lyrestads kommun mot ett pris ej understigande 2,000 kronor per hektar, och hemställde befallningshavanden, under förutsättning att upplåtelsen medgäves, att inflytande köpeskillingsbelopp måtte såsom särskilda fonder ställas under kyrkorådets i Lyrestads pastorat förvaltning och räntan användas till samma ändamål, vartill jorden varit anslagen.

På grund av nådig remiss har kammarkollegium den 6 maj 1915 i ärendet avgivit underdånigt utlåtande, däri anförts följande:

Nu gällande lönerreglering för prästerskapet i Lyrestads pastorat, som fastställes genom nådig resolution den 24 november 1865, upphörde att äga tillämpning den 30 april 1916. Ifrågavarande boställshemman vore i jordeboken för Lyrestads socken upptagna bland kronoegendomar såsom 1 mantal Prästbordet nr 1 och $\frac{1}{8}$ mantal Klockarbordet nr 5 med anteckning att hemmanen anvisats till boställen, det förra åt kyrkoherden och det senare åt klockaren i Lyrestads församling. I »beskrivning till kartan över Hova tingslag av Vadsbo härad, upprättad i rikets ekonomiska karteverk åren 1883—1884», uppgäves boställenas hela areal utgöra, kyrkoherdebostället 261,9 hektar, varav 58,7 hektar åker och »annan jord under plog», samt klockarbolets 139,7 hektar, av vilken ägovidd åkerjorden utgjorde 11,6 hektar. För år 1914 vore boställena bevillningstaxerade, kyrkoherdebostället till 47,000 kronor och klockarbolet till 6,600 kronor.

Med hänsyn till de ecklesiastika boställenas ävensom den till klockarinstitutionen anslagna jordens egenskap av avlöningstillgångar hade kollegium av skäl, som ofta framhållits, så gott som undantagslöst ställt sig avvisande, då dylik jords föryttning i sin helhet eller upplåtelser därifrån under äganderätt utan synnerliga skäl ifrågakommit; och hade denna grundsats synts kollegium böra fasthållas även för sådant fall, att den begärda försäljningen tilläventyrs visats kunna gagna ett eljes allmännyttigt ändamål såsom egnahemsrörelsen.

Av utredningen i detta ärende torde emellertid framgå, icke blott att den ifrågasatta upplåtelsen vore ägnad att främja uppkomsten av ett samhälle med goda utvecklingsmöjligheter utan ock att områdenas utnyttjande såsom byggnadstomter skulle bereda en icke oväsentlig ökning i den kapitaltillgång, boställena nu representerade.

Då kronan svårigen kunde tänkas själv omhändertaga och med framgång bedriva en tomtförsäljningsverksamhet som den tillämnade, ansåge kollegium den begärda försäljningen böra, under vissa villkor, medgivas. Den erbjudna köpeskillingen syntes sålunda icke kunna utan vidare godtagas, utan torde försäljningen böra ske å offentlig, vederbörligen utlyst auktion. Vidare torde böra föreskrivas, att antagligheten av blivande köpeanbud, som givetvis icke finge understiga den erbjudna köpeskillingen, skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vad anginge dispositionen av de för områdena inflytande köpeskillingsmedlen torde frågan härom lämpligen böra avgöras i sammanhang med nyssberörda nådiga prövning av blivande köpeanbud.

Kollegium hade fördenskull intet att erinra mot att ifrågavarande, till kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads socken hörande jordområden om sammanlagt 5 hektar 15 ar 95 kvadratmeter försålles, under villkor att försäljningen ägde rum å offentlig, av Kungl. Maj:ts befallningshavande föranstaltad auktion, att köpeskillingen icke understeg 2,000 kronor för hektar, att köparen vidkändes alla med områdenas utbrytning förenade kostnader samt att blivande köpeanbuds antaglighet underställdes Kungl. Maj:ts prövning.

Sedan domkapitlet den 30 juni 1915 ånyo avgivit infordrat underdånigt utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt bifall till ansökningen på de av kammarkollegium föreslagna villkoren, har ordföranden i Lyrestads sockens kommunalstämma med underdånig skrivelse den 2 oktober 1915 till Kungl. Maj:t överlämnat dels en av Öhrwall år 1915 upprättad karta över förslag till styckning av ifrågavarande jordområden med tillhörande beskrivning, vilket förslag förutom gator upptager 29 särskilda tomter, dels instrument över en av kronofogde och två skiftesgodemän den 11 september 1915 verkställd värdering av de till kyrkoherde- och klockarboställena hörande områden, som enligt berörda förslag avsetts till gator och tomter och vilka därvid uppskattats till ett värde av sammanlagt 10,454 kronor 65 öre, dels ock ett av kyrkoherden i Lyrestads pastorat S. J. Bergstrand den 1 oktober 1915 avgivet intyg, att ingen del av de nu till försäljning ifrågasatta områdena vore avsedd att, sedan ny löne-reglering för prästerskapet i pastoratet trätt i tillämpning, användas till prästgård.

Då jag den 8 oktober 1915 inför Kungl. Maj:t anmälde detta ärende, yttrade jag följande:

Genom nådigt beslut den 12 augusti 1915 har Kungl. Maj:t fastställt ny löne-reglering för prästerskapet i Lyrestads församlings pastorat att gälla för tiden den 1 maj 1916—den 30 april 1936.

I ärendet har blivit upplyst, att de till upplåtelse ifrågasatta områdena — 3,3235 hektar från kyrkoherdebostället och 1,8360 hektar från klockarbostället — utgöra endast rätt obetydliga delar av boställenas hela areal samt att det till kyrkoherdebostället hörande området icke är avsett att, efter den nya löne-regleringens genomförande, helt eller delvis användas till prästgård. Det torde därför få anses, att områdenas från-skiljande ej skulle lända boställena till någon skada. Däremot synes en väsentligt ökad inkomst från dessa områden vara att motse, därest den ifrågasatta upplåtelsen kommer till stånd.

Då härtill kommer, att, på sätt av de hörda myndigheterna framhållits, upplåtelsen skulle vara ägnad att främja uppkomsten av egna hem och utvecklingen i övrigt av ifrågavarande samhälle, synes det mig önskvärt, att ansökningen må i huvudsak vinna bifall.

Vid upplåtelsen torde böra tillgå på det sätt, att den del av områdena, som enligt det uppgjorda styckningsförslaget avsetts till gator, säljes till Lyrestads kommun mot en köpeskillning motsvarande det värde, som åsatts marken vid förutnämnda, av kro-

nofogde och skiftesgodemän hållna förrättning, samt att återstoden försäljes å offentlig auktion, därvid varje å kartan över styckningsförslaget upptagen tomt utbjudes särskilt för sig. Köpeskillingen för varje sålunda utbjuden tomt torde icke böra få understiga det värde, som vid förutnämnda förrättning åsatts densamma, och synes blivande köpeanbuds antaglighet böra underställas Kungl. Maj:ts prövning. — Kostnader för utbrytande och lagfarande av de inköpta, till gator eller tomter avsedda områdena torde böra bestridas av köparen ensam.

I enlighet med min av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Kungl. Maj:t genom nådig skrivelse den 8 oktober 1915, jämlikt § 114 regeringsformen och prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del medgäve,

att de till kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästbordet nr 1 och klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal krono Klockarbordet nr 5 i Lyrestads socken hörande jordområden om sammanlagt 5 hektar 15 ar 95 kvadratmeter, som funnes angivna å förutnämnda, av Öhrwall år 1914 upprättade karta, finge försäljas sålunda, att den del av nämnda områden, som enligt Öhrwalls år 1915 uppgjorda styckningsförslag avsetts till gator, såldes till Lyrestads kommun mot en köpeskillning motsvarande det värde, som åsatts marken vid den av kronofogde och skiftesgodemän den 11 september 1915 hållna förrättningen, samt att återstoden av områdena såldes å offentlig, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län föranstaltad auktion, därvid varje å kartan över styckningsförslaget upptagen tomt utbjödes särskilt för sig, med iakttagande *dels*, vad anginge tomtförsäljningarna, att köpeskillingen för utbjuden tomt ej finge understiga det tomten vid förutnämnda förrättning åsatta värdet och att blivande köpeanbuds antaglighet underställdes Kungl. Maj:ts prövning, *dels ock*, beträffande försäljningen av ifrågavarande områden i deras helhet, att köparna skulle ensamma vidkännas alla med de inköpta jordstyckenas utbrytning och lagfarande förenade kostnader.

Sedermera inkommo till Kungl. Maj:t och överlämnades till kyrkomötet handlingar, utvisande att såväl Lyrestads kommun som Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag förbundit sig *dels* att, därest Kungl. Maj:t skulle medgiva avsöndring med äganderätt från ifrågavarande boställen av det jordområde, som funnes angivet å den av Öhrwall år 1915 upprättade kartan, å den eller de auktioner, som komme att hållas för försäljning av de å kartan upptagna, till tomter och gator föreslagna area-lerna, för envar av dessa bjuda minst det belopp, vartill desamma värderats enligt den av tjänstförrättande kronofogden i Norra Vadsbo fögderi Bertrand Kronblad samt två skiftesgodemän den 11 september 1915 upp-

rättade värderingslängden, dels ock att underkasta sig, att blivande anbuds antaglighet underställdes Kungl. Maj:ts prövning.

I underdånig skrivelse den 11 november 1915 har kyrkomötet anmält, att kyrkomötet, som vid granskning av Kungl. Maj:ts framställning icke funnit något att mot densamma erinra, för sin del godkänt ifrågasvarande framställning angående försäljning av mark från kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads församling.

Härpå har Lyrestads kommun till Kungl. Maj:t inkommit med bevis, att det av kommunen fattade beslutet angående avgivande av förenämnda förbindelse icke inom laga tid överklagats, ävensom meddelat, att två banker under oktober 1915 öppnat avdelningskontor i närheten av Lyrestads järnvägsstation samt att, då lämpliga lokaler för dessa avdelningskontor ej funnes att tillgå, vederbörande bankstyrelser gjort förfrågan om möjligheten att få friköpa tomter å det till avsöndring ifrågasatta området.

Åberopande vad i ärendet sålunda förekommit, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att de till kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästbordet nr 1 och klockarbostället $\frac{1}{8}$ mantal krono Klockarbordet nr 5 i Lyrestads socken hörande jordområden om sammanlagt 5 hektar 15 ar 95 kvadratmeter, som finnas angivna å förutnämnda, av Öhrwall år 1914 upprättade karta, må försäljas sålunda, att den del av nämnda områden, som enligt Öhrwalls år 1915 uppgjorda styckningsförslag avsetts till gator, säljes till Lyrestads kommun mot en köpeskilling motsvarande det värde, som åsatts marken vid den av kronofogde och skiftesgodemän den 11 september 1915 hållna förrättningen, samt att återstoden av områdena sälies å offentlig, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län föranstaltad auktion, därvid varje å kartan över styckningsförslaget upptagen tomt utbjudes särskilt för sig, med iakttagande *dels*, vad angår tomtförsäljningarna, att köpeskillingen för utbjuden tomt ej må understiga det tomten vid förenämnda förrättning åsatta värdet och att blivande köpeanbuds antaglighet underställes Kungl. Maj:ts prövning, *dels ock*, beträffande försäljningen av ifrågasvarande områden i deras helhet, att köparna

skola ensamma vidkännas alla med de inköpta jordstyckenas utbrytning och lagfarande förenade kostnader.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.
